

mélyíti a Nürnbergi mesterdalnokok, a Nibelung-trilogia, Tristan és Parsifal zenéjében: az ilyen vezető motívumok jellemzésül minduntalan visszatérnek, mikor u. a. érzelem vagy gondolat dolgozik a színpadon szereplő személy lelkében. Ezt a wagneri stílust sokan utánozták, de kevés sikerrel. — A Wagner akkord-fantáziáján túlmenő Strauss Richard (Salome 1906, Elektra, A rózsalovag, Ariadne Naxosban) szintén nem osztályozható; bámulatos polifoniája iskolát csinált. — A »verista« vagyis az élet brutalitását őszintén feltáró irány: nem eléggé jellemző elnevezés Mascagni és Leoncavallo érzelmmel teljes zenéjére. Puccini is mindegyik művében más. És tömörkedves, vagy éppen nagy nevet föl sem említettünk: a mézédés Bellini (Norma!), a tüzes Verdi, az elbájoló Delibes stb. stb. neveit...

A magyar opera a világ óriási zeneirodalmának nagyon fiatal tagja. A nagy világon, határainkon kívül, még alig van számára hely. De érték és népszerűség még itthon sem állanak egymással egyenes arányban. — Tulajdonképpen csak daljátékok azok a sok prózával átszőtt, kisszerű zenéjű művek, amelyeket első magyar operáknak szoktak eddig mondani: »Pikkó hertzeg és Jutka Perzsi« (Pest, 1793) szövegét németből dolgozta át Szalkay Antal, zenéjét Chudy József karnagy írta; »Béla futása« (Kolozsvár, 1822) Kotzebue-fordításnak Kótsi Patkó János-féle átdolgozása, zenéjét Ruzitska József volt katonakarmester írta, egyidejűleg »Kemény Simon« c. művével.

1837-ben végre állandó hajlék épült az ország szívében a magyar színművészet számára; a Nemzeti Színház az operát is sietett felölelni, eleinte persze az olaszt. Már 1839 ápr. 29-én szolgál hazai, új teremmel: Bartay András (író is, a Nemzeti Színház igazgatója volt), »Csel« c. operája azonban nem magyar zene. Az első magyar nemzeti zenéjű operát Erkel Ferenc teremtő lángelméjének köszönhetjük: egy németből átformált szövegre, »Bátori Mária« címűre, komponálta; 1840 aug. 4-én mutatta be. Ma csak szép megnyitó zenéjét ismerjük. A második, magyar zenéjű, opera szintén Erkel dicsősége: »Hunyadi László« (1844 jan. 27.). Vele sokáig osztozott a népszerűségben Kaiser-Császár

György »A Kunok« c., de vértelen, vizenyős műve (1848 óta); Doppler Ferencel és Károlyal megosztott 3 felvonásos »Erzsébet« (királynénk első látogatására, 1857), »Bánk bán« (1861; ugyanakkor a nagytehetségű Mosonyi Mihály »Szép Ilon«-ja nem tudott műsoron maradni): »Dózsa György« (1867), »Brankovics György« (1874), »Névtelen hősök« (1880) megannyi magyar ízű, értékes alkotás és a nagy zeneköltő művészi öntudatosságának fejlődését tanúsítja. Magyar szerzők nem magyar zenéjű művei: Goldmark Károlytól a »Sába királynője« (1876, európai nagy siker), a fiatal Schauer-Sárosi Ferenc »Atalá«-ja nagyon tetszett, s a Nemzeti Színház utolsó újdonsága, a vértelen, csak tárgyában magyar »Mátyás király«, a Párizsban élt, homályos emlékű Bertha Sándortól.

A M. Kir. Operaház 1884 szept. 27-én nyílt meg — nem, mint tervezték: Erkelnek »István király« c. utolsó művével (ez még nem volt egészen kész), de »Hunyadi László« és »Bánk bán« s »Lohengrin« egy-egy felvonásával. Öt hónap múlva megkaptuk a nagyszabású »István király«-t. A Wagner stíljában írt, sok szépséggel ékes »Hagbarth és Signe«, Mihailovich Ödön zenésdrámája, nem talált érett közönségre: ennek a »Csárdások« sokkal jobban tetszettek: Sztojanovics Jenő halletje 100-nál több előadást ért meg. Hasonlíthatatlanul magasabb színvonalú a fiatalon kiszenvedett Szabados Károly »Vióra« c. balletje (1891), de kevés benne a magyar elem. Nemzeti zenét írtak: Hubay Jenő (A falu rossza, Lavotta szerelme), Farkas Ödön (Balassa Bálint, Tetemre hívás), Mihailovich Ödön (Toldi, 1893; utóbb átdolgozva Toldi szerelme). Szabados Béla (A bolond, Fanni; Szendy Árpáddal: Mária), Zichy Géza gr. (Rákóczi-trilogia), Major J. Gyula (Erzsike), Poldini Ede (Farsangi lakodalom, 1924). Rékai Nándor (A nagyidai cigányok 1906, György barát), Dohnányi Ernő (A vajda tornya, 1922), Buttykay Ákos (Hamupipőke), Szeghő János (Báthory Erzsébet), Gajdár István (Árgyirus királyfi, ballet), Krausz Mihály (Marika), Vincze Zsigmond (Az erősebb), Kodály Zoltán (Háry János, 1926). A külföldön azonban sem ezek közül, sem a kozmopolita